

สารบัญ

คำนำผู้แปล : 8

คำนำผู้เขียน : 12

1. กฎหมายธรรมชาติ : 18

2. ปฏิกฐานนิยมเชิงกฎหมาย : 58

3. ดวอ์คินกับบูรณภาพเชิงจริยธรรมของกฎหมาย : 98

4. สิทธิและความยุติธรรม : 126

5. กฎหมายกับสังคม : 166

6. ทฤษฎีกฎหมายแนววิพากษ์ : 196

7. เข้าใจกฎหมาย: บทส่งท้ายฉบับพกพา : 236

บรรณานุกรม : 240

หนังสืออ่านเพิ่มเติม : 245

ประวัติผู้เขียน : 254

ประวัติผู้แปล : 255

สารบัญภาพประกอบ

1 ร็กร่วมเพศ การแต่งงานของคนเพศเดียวกัน และการนอกใจคู่สมรส ล้วน
ขัดกับหลักการของกฎหมายธรรมชาติ © William B. Plowman/Getty
Images : 20

2 การพิจารณาคดีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของนาซีที่เมืองนูเรมเบิร์กได้นำหลักการ
กำหนดให้การกระทำบางอย่างเป็น “ความผิดต่อมนุษยชาติ” มาปรับใช้
© Hulton Archive/Getty Images : 39

3 การบังคับใช้กฎหมายในลักษณะที่แบ่งแยกเชื้อชาติและเลือกปฏิบัติ
อย่างเห็นได้ชัดจนและแพร่หลายในแอฟริกาใต้ยุคเหยียดสีผิว © 2006
TopFoto.co.uk : 43

4 เจเรมี เบนธัม หรือจะเป็น “ลูเธอร์แห่งปรัชญากฎหมาย”? © Ann Ronan
Picture Library/HIP/TopFoto.co.uk : 63

5 เอช.แอล.เอ. ฮาร์ด: บิดาแห่งปฏิฐานนิยมเชิงกฎหมายสมัยใหม่ © Joseph
Raz : 74

6 โรนัลด์ ดвор์คิน มองกฎหมายว่าเป็นกระบวนการตีความซึ่งให้ความสำคัญ
กับสิทธิของปัจเจกเป็นอย่างยิ่ง © UPPA 2006 TopFoto.co.uk : 101

7 เนลสัน แมนเดลา: สัญลักษณ์ของการเรียกร้องเสรีภาพและความยุติธรรม
: 134

8 การเลือกปฏิบัติเนื่องจากเชื้อชาติเป็นความรุนแรงเฉพาะตัวในตอนที่
สหรัฐอเมริกา © 2006 TopFoto.co.uk : 136

9 รูปปั้นยุคศิธรรมเทวีบนยอดอาคารศาลากลาง (“โอลด์เบลีย์”) ในกรุงลอนดอน © Ian Britton/FreeFoto.com : 143

10 ทฤษฎีความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมของ จอห์น รอลส์ ที่มีอิทธิพลอย่างสูง © Jane Reed/Harvard University Gazette : 157

11 สังคมบรรพกาลมีวิธีการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย เช่นมัดกับเสาแล้วจุดไฟเผา © Stapleton Collection/Corbis : 171

12 ขบวนการเรียกร้องสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษ 1960 สามารถบรรลุเป้าหมายสำคัญคือความเสมอภาคทางเชื้อชาติภายใต้กฎหมายได้ในที่สุด Courtesy of the Library of Congress : 235

คำนำผู้แปล

เมื่อสำรวจตรวจสอบหลักสูตรการศึกษาของคณะนิติศาสตร์หรือโรงเรียนกฎหมายทั่วไปที่มีอยู่ในโลกแล้ว วิชาหนึ่งที่ได้รับ ความสำคัญและยังเป็นวิชาที่นิสิตนักศึกษากฎหมายต้องให้ ความสนใจเป็นพิเศษได้แก่วิชาปรัชญากฎหมาย ซึ่งในหลาย สถาบันอาจเรียกอีกชื่อไปเป็นอย่างอื่นก็มีอยู่ แต่ข้อใหญ่ ใจความอยู่ตรงที่ว่า นอกจากการเรียนรับบัญญัติของกฎหมาย รวมถึงวิธีการบังคับใช้กฎหมายตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้ว นักเรียนกฎหมายควรจะต้องมีความเข้าใจถ่องแท้ในเชิงปรัชญา เกี่ยวกับกฎหมายและความยุติธรรม ทั้งในแง่มุมที่เป็นความคิด คลาสสิก กับทั้งพัฒนาการที่คลี่คลายไปตามกาลเวลาและบริบท ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตลอดจนไปจนถึงการให้คำอธิบาย เชิงปรัชญากฎหมายกับคำถามท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทุกเมื่อ เชื้อวันด้วย

อันที่จริงแล้ว ความสนใจหรือประโยชน์ที่จะพึงได้รับจาก การเรียนรับปรัชญากฎหมายไม่น่าจะจำกัดอยู่แต่เพียงเฉพาะผู้ที่ได้ ศึกษาเล่าเรียนในวิชานิติศาสตร์โดยตรงเท่านั้น เพราะแท้จริงแล้ว

กฎหมายก็ดี ความยุติธรรมก็ดี ไม่ใช่สมบัติส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นของเราทุกคนผู้เป็นสมาชิกในสังคม ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่เรื่องราวเกี่ยวกับปรัชญากฎหมายจะเป็นที่ต้องการเรียนรู้อันแพร่หลายไปทั่วทั้งโลกด้วย แต่น่าเสียดายที่หนังสือหรือตำราในเรื่องทำนองนี้ที่เผยแพร่อยู่ในเมืองไทยของเรามีอยู่ไม่มากนัก เพราะเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ความคิดทางปรัชญากฎหมายจำนวนมากไม่น้อยมีจุดกำเนิดและพัฒนาจากนักคิดในซีกโลกฝ่ายตะวันตก หนังสือปรัชญากฎหมายรุ่นเก่าของเราจึงหาได้ยากเย็นเต็มที หากจะสามารถเพิ่มจำนวนวรรณกรรมหรือหนังสือด้านนี้ขึ้นบ้างก็น่าจะมีประโยชน์อยู่มิใช่น้อย

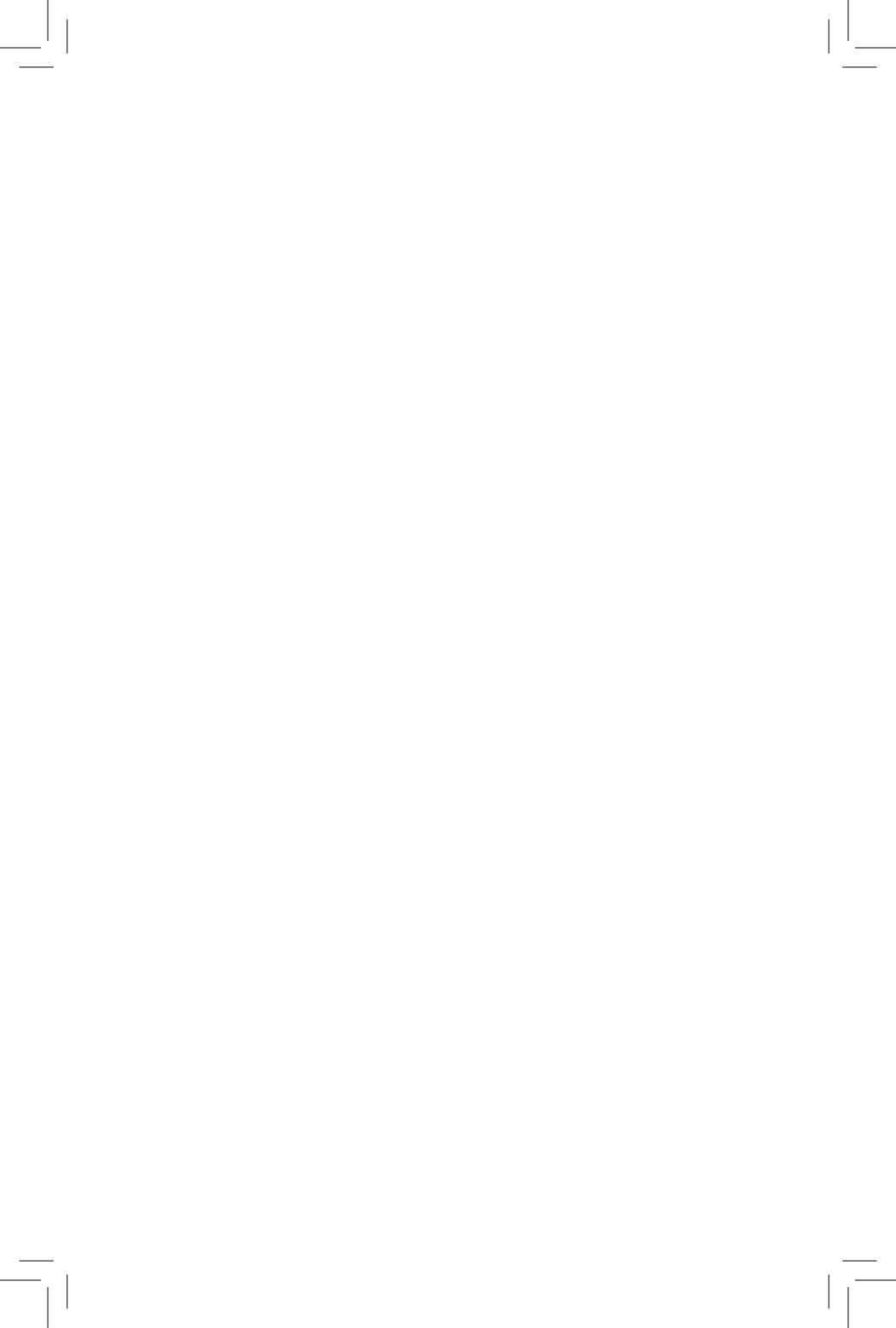
ประจวบกับผู้แปลได้มีโอกาสอ่านหนังสือเรื่อง *Philosophy of Law: A Very Short Introduction* ซึ่งเป็นผลงานเรียบเรียงของ เรย์มอนด์ แวกส์ (Raymond Wacks) ศาสตราจารย์ด้านนิติศาสตร์ ผู้เคยสอนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหลายแห่งของโลก จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เมื่อได้อ่านแล้วก็มี ความพึงพอใจในสาระที่เรียบเรียงไว้ได้กะทัดรัดและไม่ยากเกินไป ความเข้าใจ ผู้แปลจึงได้ทดลองแปลหนังสือเล่มดังกล่าว เพื่อลบลบมองของตัวเองเป็นเบื้องต้น และในเวลาต่อมาได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นเรื่องเป็นราวไปแล้วครั้งหนึ่งเมื่อหกปีก่อน โดยสำนักพิมพ์ openworlds บัดนี้หนังสือที่พิมพ์คราวแรก ได้ขาดตลาดไปแล้ว แต่ยังมีผู้สอบถามตามหาอยู่ เมื่อสำนักพิมพ์ bookscape ซึ่งมีความสนใจในการจัดพิมพ์หนังสือวิชาการในแนวทางนี้ มีความสนใจที่จะพิมพ์เผยแพร่ขึ้นอีกครั้ง ทั้งได้เป็น ธุระประสานงานในการขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ต้นฉบับ

จนสำเร็จเรียบร้อย ผู้แปลทั้งสองจึงมีความยินดีที่ได้เห็นหนังสือเล่มนี้ยังเป็นที่น่าสนใจและเป็นที่ต้องการของผู้อ่าน เป็นการส่งสัญญาณว่าความรู้ในหนังสือเล่มนี้มีได้เป็นแต่เพียงการ “ลับสมอง” ส่วนตัวเท่านั้น หากแต่ได้ช่วย “เพิ่มสมอง” หรือเป็นการต่อเติมความรู้ด้านปรัชญากฎหมายแก่ผู้สนใจชาวไทยด้วย

ผู้แปลขอขอบพระคุณเจ้าของผลงาน สำนักพิมพ์ที่เกี่ยวข้องทั้งสองแห่ง ครูบาอาจารย์ชาวไทยที่แต่งตำราปรัชญากฎหมายหลายเล่มไว้ให้ผู้แปลได้ใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าเทียบเคียง และขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคุณวรวรรณ วรรณวิล ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมาย เศรษฐกิจ) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ได้ช่วยติชมและแก้ไขงานแปลชิ้นนี้ให้มีความสมบูรณ์ขึ้นในหลายส่วน

คงไม่เป็นการผิดร้ายแรงอะไรถ้าจะกล่าวว่าหนังสือเล่มนี้แม้ไม่ใช่ตำราปรัชญากฎหมายเล่มใหญ่ที่สมบูรณ์แบบและดีที่สุดในโลก แต่ผู้แปลก็มีความมั่นใจว่าการได้อ่านหนังสือเล่มนี้ตั้งแต่ต้นจนจบจะไม่เป็นการเสียเวลาเปล่า และจะทำให้ทุกท่านเห็นได้ชัดเจนว่ากฎหมายกับความยุติธรรมนั้นมีความเป็นสากลต้องอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีคุณค่ายิ่งนักสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกคน

ธงทอง จันทรางศุ
พิเศษ สอาดเย็น
กุมภาพันธ์ 2564

คำนำผู้เขียน

ความกระชับตรงจุดมักไม่ค่อยไปด้วยกันกับกฎหมาย ถ้าเป็นนักกฎหมายด้วยแล้วก็ยิ่งไปกันใหญ่ วรรณกรรมกฎหมายก็มักมีแต่เล่มโตและยืดยาว ตำรากฎหมายก็แสนจะหนัก ส่วนตำราว่าด้วยนิติปรัชญานั้นนอกจากตัวเล่มจะหนักแล้ว เนื้อหา ก็ยังหนักอีกด้วย บางทีนี่อาจเป็นเคราะห์กรรมอันมีอาจเสี่ยงได้

อย่างไรก็ดี หนังสือชุด “ความรู้ฉบับพกพา” กำหนดให้ ผู้เขียนต้องเขียนให้หนังสือบางลง ย่นย่อ และอัดแน่น โดยไม่ ทำให้เนื้อหาเสียความลุ่มลึกไป การสกัดเอาแต่แก่นสารของวิชา ปรัชญากฎหมายเพื่อเอาแต่สาระสำคัญเป็นงานที่ทะเยอทะยาน ยิ่ง แต่ผมก็หวังว่าคงจะไม่ถึงกับเป็นเรื่องเพ้อฝันเสียทีเดียว ความมุ่งหมายของหนังสือเล่มเล็กๆ นี้คือการเป็นคู่มือประเทือง ปัญญาและเข้าใจง่ายสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจใคร่รู้ว่าวิชา ปรัชญากฎหมายเน้นประเด็นเรื่องใดเป็นสำคัญ ทั้งยังมุ่งค้นหา คำอธิบายมโนทัศน์ทางกฎหมายที่ยากจะเข้าถึง และฉายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับปัญหาสากลเรื่องความ ยุติธรรม สิทธิ และจริยธรรม

กฎหมายนั้นเป็นข่าวอยู่บ่อยครั้ง และมีกระตุกให้เกิดกรณีโต้แย้งเป็นประจำ ในขณะที่นักกฎหมายและนักการเมืองเชิดชูคุณค่าของหลักนิติธรรม นักปฏิรูปกลับเห็นว่ากฎหมายยังมีจุดอ่อน ส่วนพวกชอบหยามเหยียดก็สงสัยว่ากฎหมายกับความยุติธรรมเป็นสิ่งเดียวกันอย่างที่กล่าวอ้างจริงหรือ แต่ข้อหนึ่งที่ทุกคนเห็นตรงกันคือกฎหมายเป็นเครื่องนำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม และน้อยคนนักจะกังขาว่ากฎหมายมีบทบาทสำคัญในชีวิตของเราไม่ว่าจะในด้านสังคม การเมือง จริยธรรม และเศรษฐกิจจริงหรือ

แต่สิ่งที่เรียกว่ากฎหมายนี่คืออะไร? กฎหมายประกอบด้วยหลักจริยธรรมสากลที่สอดคล้องกับธรรมชาติหรือไม่ (บทที่ 1)? หรือเป็นเพียงชุดกฎเกณฑ์ คำสั่ง หรือบรรทัดฐานที่ส่วนใหญ่แล้วมนุษย์บัญญัติขึ้นและมีสภาพบังคับ (บทที่ 2)? กฎหมายมีวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเป็นการเฉพาะหรือไม่ เช่น เพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคล (บทที่ 3) เพื่อจรรโลงความยุติธรรม (บทที่ 4) หรือเพื่อความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ การเมือง และเพศสภาพ (บทที่ 6)? และเราจะพิจารณากฎหมายโดยไม่คำนึงถึงบริบททางสังคมเลยได้หรือไม่ (บทที่ 5)?

ทั้งหมดนี้เป็นเพียงบางส่วนของคำถามที่เราจะต้องพบเจอหากเราอยากรู้ว่าความหมายของมโนทัศน์แห่งกฎหมายอีกทั้งหน้าที่และความมุ่งหมายของกฎหมายมีอะไรบ้าง คำถามเหล่านี้พบได้ทั่วไปในภูมิทัศน์ของปรัชญากฎหมายซึ่งมีพรหมแดนกว้างใหญ่ไพศาลยากที่จะสำรวจให้ทั่วถึง สิ่งที่ผมคิดว่าพอจะทำได้ในเนื้อที่ของหนังสือเล่มนี้คือชี้ให้เห็นแง่มุมอันโดดเด่น

ที่สุดของขอบข่ายวิชาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ผมจึงเน้นไปที่ทฤษฎีกฎหมายที่ทรงอิทธิพลทางความคิด เพราะทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยปูพื้นฐานได้เป็นอย่างดียิ่งสำหรับการศึกษานิติศาสตร์ทั้งแนวคิดคลาสสิกและแนวคิดร่วมสมัย

ทฤษฎีกฎหมายนั้นแตกต่างกันอย่างมากจากสื่อบันเทิงที่มีกฎหมายเป็นท้องเรื่อง ถึงกระนั้นแม้แต่คดีอาญาที่ผ่านการปรุงแต่งให้เร้าอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องแต่งดังที่เห็นกันเป็นปกติในจอโทรทัศน์ ก็ล้วนแต่แฝงแง่มุมกฎหมายที่มีลักษณะกระตุ้นความคิดของนักนิติปรัชญาได้เป็นอย่างดี ปัญหาจากคดีเหล่านี้มักก่อตัวเป็นปัญหาชวนปวดหัวมากมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางศีลธรรมกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย บ้างก็เป็นเรื่องความชอบธรรมในการลงโทษ มโนทัศน์ว่าด้วยความเสียหาย (concept of harm) บทบาทหน้าที่ของระบบตุลาการ กระบวนการพิจารณาที่ชอบด้วยความยุติธรรม (due process) และอื่นๆ อีกมาก ไม่ยากที่จะแสดงให้เห็นว่าปรัชญากฎหมายนั้นไม่ใช่การค้นหาคำตอบในเรื่องที่เป็นนามธรรมหรือไกลตัวเลย

โลกเรายังเต็มไปด้วยความยากลำบากและไม่เท่าเทียม และคงเป็นเช่นนี้มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ในยามที่ต้องเผชิญความชั่วร้ายและความอยุติธรรม ก็ไม่ยากอะไรที่คนเราจะเผลอไหลหยาบใช้คำอธิบายแสนดีบนเขินและโวหารคลุมเครือมาพิจารณาว่ากฎหมายนั้นมีธรรมชาติที่แท้และบทบาทหน้าที่อย่างไรกันแน่ ทั้งที่จริงแล้ว ความกระฉ่างชัดจากการวิเคราะห์และการไตร่ตรองเชิงนิติศาสตร์อย่างละเอียดลออเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติรากฐานของกฎหมาย ความยุติธรรม และความหมายของมโนทัศน์ทาง

กฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่ขาดเสียมิได้ ในความหมายนี้ ทฤษฎีกฎหมายจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้เรานิยามและปกป้องบรรดาคุณค่าและอุดมคติต่างๆ ที่ทำให้ชีวิตของคนเราดำเนินต่อไปบนครรลองที่ยั่งยืน

การทำงานกับเจ้าหน้าที่ของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดยังเป็นเรื่องสนุกเหมือนเช่นเคย และผมก็ซาบซึ้งในความช่วยเหลือจาก เอ็มมา มา เป็นพิเศษ

ผมเป็นหนี้บุญคุณเพเนโลเพ ภรรยาผู้คอยให้กำลังใจและสนับสนุนผมด้วยความรักเสมอมา คำพูดของเธอคือกฎหมายสำหรับผม

ปรัชญากฎหมาย

•
ความรู้ฉบับพกพา

PHILOSOPHY
OF LAW

•
A Very Short Introduction

by

Raymond Wacks

แปลโดย

พิเศษ สอาดเย็น

รศทอจ จันทราราศุ

บทที่ 1

กฎหมายธรรมชาติ

เราท่านคงจะเคยได้ยินได้ฟังถ้อยคำในลักษณะที่ตัดสิน วิถีปฏิบัติหรือการกระทำของผู้อื่นกันมาไม่น้อยใช่ไหม? “แบบนี้ มันไม่ถูกต้อง” “แบบนั้นมันผิดธรรมชาติ” แต่การกล่าวเช่นนี้ หมายความว่าอย่างไรกันแน่? ถ้ามีการประกาศกันว่าการทำแห่ง ผิดศีลธรรม หรือการแต่งงานของคนเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ เราตีเทียบวิถีปฏิบัติหรือการกระทำนั้นโดยใช้อะไรเป็นฐาน? (ภาพประกอบ 1) มีมาตรวัดสำหรับใช้วัดความถูกต้องดีเลวได้อย่างไร ที่เที่ยงตรงและเป็นภาวีสัยหรือไม่? และถ้ามี เราจะต้องทำอย่างไร เพื่อให้ได้มา?

ปัญหาทางจริยธรรมอยู่คู่กับชีวิตของเรา เป็นประเด็น ถกเถียงทางการเมืองและถือเป็นประเด็นทางกฎหมายด้วย ยิ่งไปกว่านั้น นับแต่การสถาปนาสหประชาชาติเป็นต้นมา สารระ เเชิงจริยธรรมโดยเฉพาะเรื่องสิทธิมนุษยชนเริ่มปรากฏอยู่ใน ปฏิญญาสากลและอนุสัญญาระหว่างประเทศต่าง ๆ มากขึ้น แม้จะไม่ได้ระบุไว้โดยชัดแจ้ง แต่กฎหมายเหล่านี้หลายข้อมีที่มา จากข้อสมมติเรื่องกฎหมายธรรมชาติซึ่งเชื่อว่าในโลกนี้มีประมวล

ภาพประกอบ 1 รักร่วมเพศ การแต่งงานของคนเพศเดียวกัน และการนอกใจ คู่สมรส ล้วนขัดกับหลักการของกฎหมายธรรมชาติ

สังขธรรมทางจริยธรรมอยู่จริง โดยหากเราคิดไตร่ตรองเหตุผลแล้ว ก็ย่อมค้นพบสังขธรรมดังกล่าว

แน่นอนว่าปัญหาจริยธรรมเป็นสิ่งท้าทายนักปรัชญา จริยศาสตร์มาช้านานนับตั้งแต่สมัยอริสโตเติล บางทีกระแสความ นิยมทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติที่หวนกลับมา ก็อาจเป็นเครื่อง ยืนยันว่า ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานกี่ศตวรรษ เราก็กังแก่ใจท้อ ปัญหาจริยธรรมเหล่านี้ไม่ได้

นักกฎหมายธรรมชาติคนสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่าไว้ว่า “คำอธิบายกฎหมายธรรมชาติที่ดีที่สุดคือคำกล่าวที่ว่า กฎหมาย ธรรมชาติคือการขนานนามจุดตัดระหว่างกฎหมายกับจริยธรรม” จอห์น ฟินนิส กล่าวไว้ใน *กฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ*

(*Natural Law and Natural Rights*) หนังสือที่ได้รับการกล่าวขวัญของเขาวา เมื่อเราพยายามจะอธิบายว่ากฎหมายคืออะไร เราก็ตั้งข้อสมมติฐานขึ้นมาเสียแล้วว่าอะไรคือสิ่งที่ “ดี” ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม

เรามักเชื่อกันว่า ก่อนที่เราจะประเมินคุณค่ากฎหมายในฐานะสถาบันทางสังคมรูปแบบหนึ่งได้ หากจำเป็นต้องทำเช่นนั้นจริงๆ เราต้องอธิบายและวิเคราะห์ความเป็นสถาบันนั้นไปตามจริง โดยไม่อ้างอิงคุณค่าใดๆ เสียก่อน แต่พัฒนาการของปรัชญากฎหมายสมัยใหม่ชี้ให้เราเห็น และผลสะท้อนจากระเบียบวิธีวิจัยของสังคมศาสตร์สาขาต่างๆ ก็ช่วยยืนยันว่า นักทฤษฎีจะไม่สามารถมอบคำบรรยายเชิงทฤษฎีและบทวิเคราะห์ข้อเท็จจริงทางสังคมได้เลยหากไม่มีส่วนร่วมในการประเมินคุณค่าและทำความเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์อย่างแท้จริง และอะไรคือสิ่งที่ขาดไม่ได้จริงๆ หากคำนึงถึงความเหมาะสมความควรในการปฏิบัติจริง

ข้อสมมติฐานดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์กฎหมายธรรมชาติ โดยเสนอว่าเมื่อใดที่เราพยายามค้นหาว่าอะไร ดี นั้น เรามีวิธีคิดไม่เหมือนกับเวลาที่เราระบุนูว่าอะไร *มีอยู่จริง* พูดอีกอย่างหนึ่งคือ ถ้าเราอยากเข้าใจว่าแก่นสารของหลักกฎหมายธรรมชาติเป็นอย่างไรและมีผลกระทบประการใด เราก็ต้องระลึกไว้เสมอว่าการทำความเข้าใจนั้นต้องใช้ตรรกะที่แตกต่างออกไป

ซีเซโร (Marcus Tullius Cicero) นักกฎหมายชาวโรมัน นำปรัชญาของสำนักสโตอิก (Stoic philosophy) มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการบ่งชี้ว่าปรัชญากฎหมายธรรมชาติใดๆ ล้วนประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ

กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ชอบและสอดคล้องกับธรรมชาติ ใช้ได้เป็นสากล ดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ และไม่ผันแปร...การเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายที่แท้จริงนี้เป็นบาป การพยายามยกเลิกแม้เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งก็ทำไม่ได้ ส่วนจะให้ยกเลิกเสียทั้งหมดทั้งมวลนั้นย่อมเป็นไปได้เลย...[พระเจ้า] ทรงเป็นผู้บัญญัติ ผู้ประกาศ และตุลาการ ผู้บังคับใช้กฎหมายนี้

หลักการดังกล่าวเน้นย้ำสถานะของกฎหมายธรรมชาติว่ามีความเป็นสากลและไม่เปลี่ยนแปลง เป็นกฎหมายที่ “สูงส่ง” (a “higher” law) และค้นพบได้โดยใช้เหตุผล (กฎหมายดังกล่าวจึงเป็น “ธรรมชาติ” ในความหมายนี้) คติกฎหมายธรรมชาติในยุคคลาสสิกนี้ได้มีผู้นำไปใช้เป็นเหตุผลสร้างความชอบธรรมแก่ทั้งการปฏิบัติและปฏิเสธการปฏิบัติ ชาวกรีกโบราณเมื่อประมาณ 6 ศตวรรษก่อนคริสตกาลบรรยายว่ากฎหมายมนุษย์มีความสำคัญในฐานะที่อยู่ภายใต้ลิขิตของโชคชะตาที่ควบคุมสรรพสิ่ง ทรรศนะเชิงอนุรักษนิยมนี้สามารถนำมาใช้สร้างความชอบธรรมให้กระตังแก่มุมอันแสนอยุติธรรมในสภาพที่เป็นอยู่ (status quo) ได้ไม่ยาก อย่างไรก็ตาม พอดีถึงราว 5 ศตวรรษก่อน

คริสตกาล ผู้คนก็ยอมรับกันว่ากฎหมายมนุษย์ก็อาจขัดกับกฎหมายธรรมชาติได้

อริสโตเติลสนใจเรื่องกฎหมายธรรมชาติอยู่บ้าง แต่ไม่มากเท่าประเด็นเรื่องการแยกความต่างระหว่างความยุติธรรมตามธรรมชาติ (natural justice) กับความยุติธรรมตามจารีต (conventional justice) พวกที่เชื่อในทฤษฎีเรื่องกฎหมายธรรมชาติ - ซึ่ง “ธรรมชาติ” นั้นหมายถึงความชอบด้วยเหตุผล - กลับเป็นนักปรัชญาชาวกรีกสำนักสโตอิกที่กล่าวแล้วข้างต้น มุมมองของสำนักสโตอิกกลายเป็นแนวทางสำหรับชาวโรมันในเวลาต่อมา (ตามที่ซีเซโรแสดงให้เห็น) โดยพวกเขายอมรับว่ากฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับ “เหตุผล” อาจสูญเสียความชอบธรรมได้ อย่างน้อยก็ในทางทฤษฎี

คริสตจักรคาทอลิกแสดงให้เห็นถึงปรัชญากฎหมายธรรมชาติที่พัฒนาจนสมบูรณ์อย่างที่เราเข้าใจกันอยู่ทุกวันนี้ นับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 5 นักบุญออกุสติน (St Augustine) เริ่มตั้งคำถามว่า “หากปราศจากความยุติธรรม รัฐจะแตกต่างอะไรจากรังโจรขนาดใหญ่เล่า?” แต่เราพบบรรดาธิบายเรื่องกฎหมายธรรมชาติอันทรงอิทธิพลได้ในงานเขียนของนักบุญโธมัส อะไควนัส (St Thomas Aquinas, 1225-1274) แห่งนิกายโดมินิกัน ผลงานชิ้นสำคัญของท่านที่ชื่อ *มหาเทววิทยา (Summa Theologiae)* กล่าวถึงคติของศาสนาคริสต์ว่าด้วยประเด็นนี้ไว้อย่างครอบคลุมที่สุด ท่านจำแนกกฎหมายออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ กฎหมายนิรันดร์ (eternal law - เหตุผลศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีแต่พระเจ้าเท่านั้นที่ทรงทราบ) กฎหมายธรรมชาติ (กฎหมายนิรันดร์

ที่มีส่วนร่วมกับสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลและค้นพบได้โดยใช้เหตุผล) กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ (divine law - ซึ่งปรากฏในพระวรสาร) และ กฎหมายมนุษย์ (human law - ซึ่งมีเหตุผลสนับสนุนและตราขึ้น เพื่อประโยชน์ร่วมกัน)

ราวศตวรรษที่ 13 นครรัฐต่างๆ เริ่มพัฒนาขึ้นในยุโรป พระสันตะปาปาก็ไม่อาจใช้อำนาจควบคุมรัฐเหล่านี้ได้เต็มที่ เพราะรัฐเหล่านี้ต้องการเห็นจุดยืนเชิงเทววิทยาในการใช้อำนาจแบบฆราวาส นักบุญออกุสตินเพียงแต่อ้างตามคำสอนในพระคัมภีร์ที่ว่า “ของของซีซาร์จงถวายแก่ซีซาร์” ในขณะที่อะไควนัสใช้ปรัชญาของอริสโตเติลสร้างความสมานฉันท์ระหว่างอำนาจแบบคริสต์กับอำนาจแบบฆราวาส โดยถือว่าศาสนาคริสต์คือพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของมนุษยชาติซึ่งชาวกรีกไม่มีโอกาสพบพาน ดังนั้น โพลิส ที่เรากลุขิตให้ใช้ชีวิตอยู่จึงเป็นไปตามความเชื่อทางคริสต์ศาสนา

อะไควนัสเสนอว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของพระประสงค์แห่งพระเจ้าที่คอยสอดส่องดูแลเรา (divine providence) และเกิดจาก “การมีส่วนร่วม” กับกฎหมายนิรันดร์ซึ่งเป็นแผนอันมีเหตุผลที่คอยชี้นำสรรพสิ่งในโลกนี้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ กฎหมายธรรมชาติเป็นเครื่องมือสำหรับสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลในการเข้าไปมีส่วนในกฎหมายนิรันดร์ เมื่อมนุษย์ “ได้รับ” กฎหมายธรรมชาติมา มนุษย์จึงรับหลักการความมีเหตุผลอันประจักษ์แจ้ง (practical rationality) อันเป็นส่วนประกอบหนึ่งของกฎหมายธรรมชาติมาด้วย และใช้ตัดสินว่าการกระทำของคนเราชอบหรือไม่ชอบด้วยเหตุผล

คุณลักษณะของกฎหมายธรรมชาติในข้อนี้เองที่ทำให้อะไควนัสยอมรับกฎหมายธรรมชาติในฐานะ “กฎหมาย” เพราะอะไควนัสเชื่อว่ากฎหมายเป็นส่วนประกอบของกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับแก่การกระทำซึ่งประกาศใช้โดยผู้คอยรักษาผลประโยชน์ของชุมชน และเนื่องจากพระเจ้าทรงปกป้องรักษาเอกภพนี้ การที่ทรงเลือกสร้างสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผลขึ้นมาพร้อมด้วยความสามารถที่จะกระทำการสิ่งต่างๆ อย่างมีอิสระให้สอดคล้องกับเหตุผล จึงเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เรายอมรับได้ว่าหลักการดังกล่าวเป็น “กฎหมาย”

อะไควนัสกล่าวไว้ว่าหลักแห่งกฎหมายธรรมชาติผูกพันเราเพราะเมื่อเราเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล เราจะได้รับ การชี้แนะให้ประพฤติตัวตามหลักดังกล่าวโดยธรรมชาติ หลักนี้ชี้แนะให้เราเห็นทั้งสิ่งที่ถูกที่ควรเป็นการทั่วไปและเฉพาะเจาะจง ยิ่งไปกว่านั้นเราสามารถรู้ถึงหลักการพื้นฐานเหล่านี้ได้ด้วยคุณลักษณะที่ติดมาโดยธรรมชาติ กล่าวคือเราเองแสดงให้เห็นถึงความรู้นี้ใน ความปรารถนาติดตัวที่จะได้มาซึ่งความดีงามทั้งหลายตามที่กฎหมายธรรมชาติชี้แนะให้เราปฏิบัติตาม เราพอจะเห็นได้ว่าตัวเราเองนั้นมีความรู้ความเข้าใจแก่นสารการปฏิบัติเช่นนั้นอยู่ แม้ยากจะบอกได้ว่าความเข้าใจนั้นจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดจากการปฏิบัติอย่างไร นอกจากนี้อะไควนัสยังยอมรับด้วยว่าจิตใจซึ่งถูกปรุงแต่งด้วยความโลภหลงหรือความมุงร้ายก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการใช้ความรู้ี้้นของเราเอง

สาระสำคัญจากคำอธิบายกฎหมายธรรมชาติของอะไควนัสคือแนวความคิดพื้นฐานที่ว่าคนเราต้องทำความดีและละเว้นความชั่ว ด้วยบริบททางเทววิทยาของอะไควนัสเรื่อง

สังขธรรมทางจริยธรรมที่เป็นภาวีสัญแล้ว อะไควนัสจึงยืนยันว่า คนเรามีหน้าที่ที่จะต้องแสวงหาความดีงามโดยไม่ลดละ เราต่างหยั่งรู้ได้ว่าอะไรบางอย่างที่นับเป็นความดีงาม นั่นก็คือ ชีวิต ความรู้ การให้กำเนิด สังคม และความประพุดติที่ชอบด้วยเหตุผล สำหรับท่านแล้วความดีงามสำคัญกว่าความถูกต้อง การกระทำใดถูกต้องหรือไม่ นั่นไม่สำคัญเท่ากับว่าการกระทำนั้นช่วยให้เราบรรลุความดีงามหรือนับเป็นความดีงามหรือไม่ ท่านจึงเสนอว่าคนเรามีความสามารถที่จะใช้เหตุผลจากหลักการเหล่านี้เพื่อให้หยั่งรู้ว่าอะไรคือความดีงามและจะอย่างไรเพื่อให้บรรลุถึงความดีงามเหล่านี้ได้

แล้วเราจะทราบได้อย่างไรว่าการกระทำใดบ้างที่ไม่ชอบด้วยหลักการพื้นฐาน ในเรื่องนี้เราคงไม่มีเครื่องชี้วัดแน่นอน แต่ต้องพิจารณาจากรูปการณ์ของการกระทำนั้น เช่น วัตถุประสงค์ ผลของการกระทำ และเหตุปัจจัยแวดล้อมที่ก่อเกิดเป็นการกระทำนั้น ยกตัวอย่างเช่น อะไควนัสเสนอว่าการกระทำบางอย่างอาจจะไม่ชอบนัก โดยจะเห็นได้จากเจตนาของการกระทำนั้นเอง เช่นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความดีงามเกิดขึ้นเมื่อใครก็ตามฆ่าผู้อื่น กล่าวคำเท็จ หรือลบหลู่พระเจ้า ถึงแม้อะไควนัสไม่ได้ประกาศชัดถึงหลักการสากล ปราศจากเงื่อนไข และเป็นนิรันดร์ของความประพุดติที่ถูกต้อง แต่ท่านก็บอกว่าการฆ่าผู้บริสุทธิ์ การกล่าวคำเท็จ การลบหลู่พระเจ้า การคบชู้ หรือการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก ย่อมเป็นการกระทำที่ผิดเสมอจากมุมมองของกฎหมายธรรมชาติ และที่ผิดนั้นก็เพราะเป็นความผิดตามกฎหมายธรรมชาติ